

IKONA I MATKA ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Matka Najświętsza jest dobrem należącym do całego Kościoła, ludzkości i wszystkich pokoleń. Wobec wszystkich ludzi a szczególnie wierzących w Chrystusa pełni Ona swą macierzyńską posługę; przed wszystkimi członkami nowego Ludu Bożego – mężczyznami i kobietami, osobami zakonnymi i świeckimi jawi się jako niedościgły wzór ucznia Chrystusowego¹. Już Ojcowie Kościoła wyrażali przekonanie, że Jej życie stanowi wzór dla wszystkich chrześcijan². Dlatego nie można ograniczać go tylko do osób konsekrowanych.

Nie da się jednak zaprzeczyć, że już od początku pojawienia się w Kościele różnych form życia konsekrowanego, umacniała się równocześnie świadomość, że pomiędzy tego rodzaju życiem a postacią Maryi istnieje szczególne powiązanie. Uwidacznia się to zarówno w genezie jak i duchowości poszczególnych zakonów oraz w prowadzonej przez nich działalności apostołskiej³.

W czasach współczesnych, po Soborze Watykańskim II, związku Maryi z życiem konsekrowanym stają się tematem wzbudzającym szczególne zainteresowanie, czego dowodem są liczne publikacje teologiczne⁴ oraz idące w ślad za nimi

¹ Por. Servi di Maria, *Fate quello che vi dirà. Proposte dei Servi di Maria per la promozione del culto alla Vergine*, Leumann 1985, n. 17, s. 23.

² Obszerny zestaw tekstów na powyższy temat zob. J.A. De Aldama, *Los origines del culto mariano de imitación*, „Estudios Marianos” 36(1972), ss. 75–93.

³ Por. E. Gambari, *Ordini e congregazioni religiose di nome e di orientamento mariano*, w: *Enciclopedia mariana „Theotokos”*, Milano 1958, ss. 599–615; por. hasło *Maria* opracowane przez różnych autorów w: *Dizionario degli istituti di perfezione*, Roma 1978, t. 5, ss. 910–937.

⁴ Oto przykładowo niektóre pozycje w języku włoskim: B. Rueda, *Ecco tua Madre. Un nuovo spazio per Maria nella vita religiosa*, Milano 1977; *I religiosi sulle orme di Maria* (red. Congregazione per gli religiosi e gli istituti secolari per la celebrazione dell'Anno Mariano), Città del Vaticano 1987; J. Galot, *Vivere con Maria nella vita consacrata*, Milano 1987; *La Vergine Maria e la vita consacrata* (red. E.M. Toniolo), Roma 1995; D. Fernandez Garcia, *Maria* w: *Dizionario teologico della vita consacrata*, Milano 1994, ss. 935–950, gdzie autor podaje obfita bibliografię dotyczącą interesującego nas tematu.

dość częste wypowiedzi Magisterium Kościoła⁵. Wielkie znaczenie dla pogłębienia interesującej nas tematyki miał IX Synod Biskupów odbyty w Watykanie w dniach od 2 do 29 października 1994. W dokumentach przygotowawczych do Synodu obszernie zostało potraktowane zagadnienie relacji zachodzącej między Maryją a życiem konsekrowanym⁶. Tematyka ta znalazła także żywy oddźwięk w debatach na auli synodalnej⁷. Pod koniec swych prac Ojcowie synodalni, wśród wielu innych propozycji, zwrócili się do papieża także z prośbą, by w adhortacji posynodalnej naświetlił obszerniej ważność pobożności maryjnej w życiu konsekrowanym, którego Maryja jest wzorem i matką⁸. I faktycznie, Jan Paweł II w swej adhortacji apostołskiej *Vita consecrata* poświęcił temu zagadnieniu wiele miejsca, uwzględniając zarówno sugestie Synodu Biskupów jak i współczesną refleksję teologiczną⁹.

1. Obecność Maryi w historii wspólnot życia konsekrowanego

„Więź z Najświętszą Maryją Panną, która dla każdego wiernego jest następstwem jego zjednoczenia z Chrystusem, uwydatnia się jeszcze bardziej w życiu osób konsekrowanych. Jest to istotny aspekt ich duchowości, wyrażający się bardziej bezpośrednio w nazwach niektórych instytutów, które określają siebie jako *synów* lub *córki*, *ślugi* albo *służebniczki*, *apostolów* lub też *apostolki* itp. – Maryi. Wiele z nich uznaje i głosi, że więź z Maryją jest szczególnie zakorzeniona w ich tradycji doktrynalnej i pobożności i to od samych początków. Wszyscy żywią przekonanie, że obecność Maryi ma podstawowe znaczenie zarówno dla życia duchowego każdej duszy konsekrowanej, jak i dla spójności, jedności oraz wzrostu całej wspólnoty”¹⁰. Te słowa wypowiedziane przez Jana Pawła II podczas jednych ze środowych audiencji, a nas-

⁵ Szczególnie Jan Paweł II od początku swego pontyfikatu okazuje wiele troski pasterskiej o zakony. Podczas swych podróży apostołskich oraz w Rzymie szczególnie z okazji kapituł generalnych różnych zgromadzeń zakonnych i święta Ofiarowania Pańskiego Papież spotyka się z osobami konsekrowanymi i wygłasza do nich przemówienia, w których poświęca na ogół sporo miejsca związkowi Maryi z życiem konsekrowanym. W całości tej problematyce poświęcił *List do wszystkich osób konsekrowanych z okazji Roku Maryjnego (1988)*. Życie konsekrowane stanowiło także przedmiot środowych katechez, które papież wygłaszał do pielgrzymów w Watykanie podczas środowych audiencji generalnych od 28 września 1994 r. do 29 marca 1995 r. Jedną z tych katechez nosi tytuł: *Blogosławiona Dziewica Maryja a życie konsekrowane*.

⁶ Por. *La vita consecrata e la sua missione nella Chiesa e nel mondo. Lineamenta*, n. 5 oraz *Instrumentum laboris*, n. 65.

⁷ Por. S. Gaspari, *Maria e la vita consecrata*, w: *Testimoni e profeti. Dopo il sinodo sulla vita consecrata* (praca zbiorowa), Roma 1996, ss. 67–71.

⁸ Por. *Propositio* 55; por. S. Gaspari, *Maria e la vita consecrata*, s. 71.

⁹ Por. nn. 28, 34, 95 oraz inne liczne wzmianki.

¹⁰ Jan Paweł II, *Blogosławiona Dziewica a życie konsekrowane*. Katecheza podczas audiencji generalnej w dniu 29.III.1995, w: Cz. Drażek [red.], *Życie konsekrowane w nauczaniu Jana Pawła II* Kraków 1996, s. 103.

Ikona i Matka życia konsekrowanego

teżnie przytoczone w posynodalnej adhortacji¹¹, znajdują potwierdzenie w całej historii życia konsekrowanego, od jego początków aż po dzień dzisiejszy.

Życie zakonne wyrasta z samej istoty Ewangelii, z nauki i dzieła Chrystusa. Bez Jego osobistego przykładu i przepowiadania nie zrodziłaby się w Kościele ta szczególna forma życia chrześcijańskiego, której powstanie nie da się wy tłumaczyć tylko motywami kulturowymi danej epoki. Ma ono swe źródło w działaniu Ducha Świętego (por. LG 43; PC 1). Duch Święty był od początku twórcą wspólnot ludzi wierzących, które powstawały po zmartwychwstaniu Chrystusa. On rozdziela hojnie swe dary i charyzmaty. Takim również darem udzielonym Kościołowi jest również charyzmat życia konsekrowanego. W wyjaśnianiu genezy życia zakonnego ten czynnik transcendentny zawsze należy mieć na uwadze.

Niemniej jednak w jego historycznej realizacji wchodzi także w grę inne uwarunkowania i przyczyny. Bez wątplenia, najbardziej decydujące znaczenie miała osoba, nauka i działalność Jezusa Chrystusa, a następnie przykład pierwszej wspólnoty apostoelskiej w Jerozolimie (por. Dz 2,42–47; 4,32). Ale, należy także podkreślić, że już od samego początku osoba i przykład Matki Chrystusa wywarły znamieny wpływ na powstanie i rozwój życia konsekrowanego, przede wszystkim gdy chodzi o wspólnoty żeńskie¹².

Już na powstanie instytucji dziewic – pierwszej formy życia konsekrowanego, jaka pojawiła się w Kościele – zdecydowanie wpłynął przykład Najświętszej Maryi Panny, co podkreślają jednoznacznie Orygenes¹³, św. Ambroży¹⁴ i inni Ojcowie. Wprawdzie owe dziewice nie były jeszcze w ścisłym tego słowa znaczeniu zakonnicami, ani też przed IV wiekiem nie żyły we wspólnotach, niemniej jednak stanowiły już pierwsze ogniwo życia konsekrowanego z jego istotną cechą, jaką jest całkowite oddanie się Bogu i poświęcenie całej swej miłości jednemu Oblubieńcowi Jezusowi Chrystusowi. Na to ascetyczne dążenie do wyrzeczenia się świata, by żyć wyłącznie dla Pana, wpłynął w sposób zasadniczy przykład Maryi, „mistrzyni dziewictwa”, jak Ją nazywał św. Ambroży¹⁵.

Jeśli można to powiedzieć o początkach życia konsekrowanego w III–IV wieku, gdy pobożność maryjna nie była jeszcze zbyt rozpowszechniona, to oczywiście wpływ ten był o wiele większy w wiekach późniejszych. Jest rzeczą znamieną, że wiele zgromadzeń zakonnych powstałych w średniowieczu i w czasach nowożyt-

¹¹ Por. Jan Paweł II, Adh. apost. *Vita consecrata*, n. 48.

¹² Por. D.F. Fernandez Garcia, *Maria*, w: *Dizionario teologico della vita consacrata*, Milano 1994, ss. 937–938.

¹³ Por. *In Matthaem* 10,17; PG 13,877.

¹⁴ Por. *Ep* 63, 110–111; PL 16,1218.

¹⁵ Por. *De institutione virginis* 6,45; PL 16, 317.

nych przypisywały swoje początki, rozwój i żywotność szczególnej interwencji Matki Bożej. Wchodzi tu w grę działanie niewidoczne, ciche, nie zawsze dające się historycznie zweryfikować, ale jednak rzeczywiste i głębokie. Ten fakt był podkreślany często w legendach ukazujących wpływ Maryi na genezę i rozwój różnych wspólnot życia konsekrowanego. Począwszy od średniowiecza, na przestrzeni wieków powstawały rozliczne zgromadzenia zakonne zarówno męskie jak i żeńskie, mające w swej oficjalnej nazwie odniesienie do Najśw. Maryi Panny. Nierzadko wzmianka o Niej wchodziła w formułę profesji zakonnej. Rys maryjności jest bardzo wyraźny i w różny sposób podkreślany w duchowości wszystkich instytutów zakonnych zarówno dawniejszych, jak i powstałych w czasach nowożytnych, o czym świadczą ich konstytucje¹⁶.

Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na wchodzenie w szczegóły. Należy jednak podkreślić, że każda rodzina zakonna wnosi swój specyficzny wkład w symfonię *laus perennis* na cześć Maryi rozbrzmiewającą w Kościele. Wystarczy zapoznać się z historią i duchowością poszczególnych zgromadzeń zakonnych, by się o tym przekonać. Można bez przesady powiedzieć, że wszystkie instytuty zakonne, bez względu na to jak się nazywają, rodzą się, rozwijają po znakiem Maryi, czcząc Ją jako swoją Matkę i Królową oraz szerząc nabożeństwo do Niej¹⁷.

Można by się zastanawiać nad tym, czym uwarunkowana jest ta szczególna łączność między pobożnością maryjną a życiem konsekrowanym. Sobór Watykański II daje trafną i zwięzłą odpowiedź: rady ewangeliczne, które osoby zakonne dobrowolnie przyjmują „są szczególnie zdolne, jak to poświadcza przykład tylu świętych założycieli, ukształtować bardziej chrześcijanina do życia w dziewictwie i ubóstwie, które to życie obrał sobie Chrystus Pan, a także Matka Jego Dziewica” (LG 46). Istnieje więc głęboka zgodność między istotą ewangeliczną życia konsekrowanego i niektórymi podstawowymi elementami życia Najśw. Dziewicy, stwierdzonymi przez Ewangelię. Ta zbieżność tłumaczy odwieczną i serdeczną więź pomiędzy pobożnością maryjną a życiem konsekrowanym. Podejmując ten sam w zasadzie rodzaj życia Maryi, osoby konsekrowane są w stanie uchwycić bardziej bezpośrednio niektóre wartości tkwiące w postaci Służebnicy Pańskiej i dostrzec w Niej te rysy, które uchodzą uwadze innych¹⁸.

¹⁶ Por. D. Fernandez Garcia, *Maria*, ss. 935–936; L. De Candido, *Forme medievali di vita consacrata ispirate da Maria*, w: *La Vergine e la vita consacrata*, ss. 144–160; A. Rum, *Istituti di ispirazione mariana. Spiritualità mariana degli istituti religiosi*, w: *I religiosi sulle orme di Maria*, cyt., s. 101–110; L. De Candido, *Vita consacrata*, w: *Nuovo Dizionario di Mariologia*, Cinisello Balsamo 1985, passim.

¹⁷ Por. E. Gambari, *Ordini e congregazioni religiose di nome e di orientamento mariano*, ss. 607–608.

¹⁸ Por. Servi di Maria, *Fate quello che vi dirò*, n. 23.

2. Maryja wzorem istotnych wartości życia konsekrowanego

Jak uczy Sobór Watykański II, „ostateczną normą życia zakonnego jest naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii, przeto wszystkie instytuty powinny tę normę uważać za swoją najwyższą regułę” (PC 2). Maryja żyła najbliżej Chrystusa, najwięcej kroczyła drogą wytyczoną przez Niego, przyjęła Jego słowo i wprowadzała je w czyn, a całe Jej działanie było ożywione miłością i wolą służenia. Można więc powiedzieć, że „okazała się pierwszą i najdoskonalszą Uczennicą Chrystusa; a to z pewnością ma powszechną i trwałą wartość wzoru”¹⁹. Stąd stanowi Ona poniekąd ucieleśnienie życia konsekrowanego całkowicie poświęconego służbie Bogu i bliźniemu. Nic więc dziwnego, że Kościół przedstawia Maryję jako ideał i wzór do naśladowania tym wszystkim, którzy w sposób radykalny pragną naśladować Chrystusa w życiu zakonnym. Jeżeli cały Kościół znajduje w Niej swój Prawzór, to tym bardziej należy to powiedzieć o osobach konsekrowanych²⁰.

Jak wyraźnie podkreślono w dokumencie roboczym IX Synodu Biskupów, Maryja „dzięki swej bezwarunkowej odpowiedzi na Boże powołanie i wewnętrzną konsekrację dokonaną w Niej przez Ducha Świętego, stanowi wzór powołania i całkowitego oddania się Bogu. Żyjąc w dziewictwie podjętym dla Królestwa, pokorze, ewangelicznym ubóstwie i doskonałym posłuszeństwie wobec zamysłów Bożych, stała się pierwszą uczennicą i niezrównanym przykładem pójścia za Chrystusem. Przez całkowite poświęcenie się tajemnicy i misji swego Syna, jawi się jako wzór posługi apostoelskiej i kościelnej. W Jej życiu będącym *regułą postępowania dla wszystkich*²¹, odbijają się niczym w zwierciadle charyzmaty życia konsekrowanego”²².

Pierwszym, nieodzownym elementem życia konsekrowanego jest *powołanie*. Wszyscy są powołani do wiary i pójścia za Chrystusem w swym życiu. Niemniej jednak, w ramach tego wielkiego planu zbawienia istnieją różnego rodzaju powołania szczegółowe. Pismo Święte przykładowo wskazuje na różnych ludzi wezwanych przez Boga do wypełnienia określonej misji, jak Abraham, Mojżesz, Prorocy i inni. Jezus powołuje w szczególności sposób apostołów, by zlecić im misję głoszenia Dobrej Nowiny (por. Mk 3, 14–15). Również w ramach Kościoła Bóg nie przestaje powoływać wielu osób do specjalnej służby i niepodzielnej miłości²³. Sobór Watykański II pod-

¹⁹ Paweł VI, Adh. Apost. *Marialis cultus*, n. 35.

²⁰ Por. Jan Paweł II, Adh. Apost. *Redemptionis donum*, n. 17; w: B. Hylla [red.], *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła od Vaticanum II do «Vita consecrata»*, Kraków 1988, s. 275.

²¹ Św. Ambroży, *De virginibus*, II, 2, 15; PL 16, 222.

²² Sinodo dei Vescovi (IX Assemblea generale ordinaria), *La vita consacrata e la sua missione nella Chiesa e nel mondo*. Instrumentum laboris, Città del Vaticano 1994, n. 66, s. 77.

²³ Por. L. Gonzalez-Quevedo Campo, *Vocazione*, w: *Dizionario teologico della vita consacrata*, ss. 1862–1886.

kreśla, że życie zakonne jest „darem Bożym, który Kościół otrzymał od swego Pana i z łaski Jego ustawicznie zachowuje” (LG 43) i zakłada ono specjalne powołanie ze strony Boga (por. PC 5). I już w tym pierwszym wymogu tego rodzaju życia dostrzegamy znamiennej więź między Maryją a osobami konsekrowanymi.

Maryja była pierwszą, tuż po Chrystusie, wybraną i powołaną przez Boga do szczególnego rodzaju misji. Od wieków była przeznaczona na Matkę Zbawiciela i ubogacona wyjątkowymi darami świętości. Jej powołanie, podobnie jak wszystkie inne, jest niczym niezashuzonym darem Bożym, jest czystą łaską. „Wybrana przez Pana, który postanowił dokonać w Niej tajemnicy Wcielenia, przypomina osobom konsekrowanym o *pierwszeństwie Bożej inicjatywy*”²⁴, że łaska powołania jest darem przez nich niezashuzonym. To Bóg pierwszy ich ukochał (por. 1J 4.10.19) mocą swej darmowej miłości, która winna ich pobudzać do dziękczynienia²⁵.

Bóg jednak, powołując człowieka, nie narzuca się na siłę. Szanuje jego wolność i oczekuje dobrowolnej odpowiedzi na swe zaproszenie. Maryja jest jedyną osobą, która dała pełną i doskonałą odpowiedź na łaskę Bożego wezwania i potrafiła odpowiadać jej wiernie w każdym momencie swego życia. Jawi się więc jako „*wzór przyjęcia łaski przez człowieka*”²⁶. Dziełem łaski była zgoda Jej woli, Jej wolny wybór, świadome poddanie się wyrażone słowem *fiat*, dzięki czemu Jej świętość rozwijała się przez całe życie. Maryja nigdy nie stawiała przeszkód dla tego wzrostu. Była zawsze posłuszna natchnieniom łaski i akceptowała Boże zamiary. Zawsze współpracowała z Bogiem. Swym przykładem poucza osoby konsekrowane, by nie trwoniły otrzymanych łask, by wspaniałomyślnie odpowiadały na Boży dar i pozwalały Duchowi Świętemu, by je inspirował, prowadził i nimi kierował”²⁷.

Istotny element wszystkich form życia konsekrowanego stanowi *konsekracja*. Jak uczy Sobór Watykański II, chrześcijanin zobowiązując się do praktykowania trzech rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, „oddaje się całkowicie na własność umiłowanemu nade wszystko Bogu, tak że z nowego i szczególnego tytułu poświęca się służbie Bożej i Jego czci”. A ponieważ rady ewangeliczne przez miłość, do której prowadzą, w szczególny sposób zespalają z Kościołem i jego tajemnicą tych, którzy za nimi idą, dlatego też czynią z życia zakonnego stan poświęcony Bogu (LG 44). Ma tu więc miejsce jakaś szczególna „konsekracja, która korzeniami sięga głęboko w konsekrację chrztu i pełniej ją wyraża” (PC 5). Na tej właśnie linii konsekracji chrzcielnej włącza się konsekracja zakonna, jako świadome i dobrowolne oddanie się umiłowanemu nad wszystko Bogu²⁸.

²⁴ Jan Paweł II, Adh. Apost. *Vita consecrata*, n. 28.

²⁵ Jan Paweł II, *Błogosławiona Dziewica a życie konsekrowane*, s. 103.

²⁶ Jan Paweł II, Adh. Apost. *Vita consecrata*, n. 28.

²⁷ Jan Paweł II, *Błogosławiona Dziewica a życie konsekrowane*, ss. 103–104.

²⁸ Por. S.M. Alonso Rodriguez, *Consacrazione religiosa*, w: *Dizionario teologico della vita consecrata*, ss. 460–476.

Ikona i Matka życia konsekrowanego

W Maryi ta konsekracja pochodzi z samego wyboru Bożego i z pełni łaski, którą była obdarzona od pierwszego momentu swego istnienia. Wcielenie Słowa udziela tej konsekracji nowego charakteru i blasku. Obecność bóstwa w Jej łonie niejako Ją namaszcza i konsekruje w sposób specjalny, przekształcając Ją w Arkę Nowego Przymierza i sanktuarium zastrzeżone Bogu. Począwszy od chwili zwiastowania całe Jej życie i miłość grawitują wokół Syna, którego nosiła w swym łonie²⁹.

Dlatego też – podkreśla Jan Paweł II – „wśród wszystkich osób poświęconych bez reszty Bogu, Ona jest Pierwsza. Ona – Dziewica z Nazaretu – jest też *najpełniej Bogu poświęcona*, najdoskonalej konsekrowana. Jej miłość oblubieńcza osiąga swój szczyt w Boskim Macierzyństwie z mocy Ducha Przenajświętszego”³⁰. Stąd „życie konsekrowane w Niej znajduje wspaniały wzór konsekracji Ojcu, jedności z Synem i uległości Duchowi Świętemu; ma świadomość, że przyłgnięcie do Chrystusa, do Jego życia w ubóstwie i dziewictwie, oznacza także naśladowanie życia Maryi”³¹. W Maryi osoby konsekrowane znajdują konkretny wzór dla realizacji programu życia całkowicie poświęconego sprawie Królestwa Bożego³².

Fundamentem życia konsekrowanego jest *Jezus Chrystus – Jego osoba, nauka i cały styl życia*. Bez Jego nauczania i przykładu nie zrodziłby się nigdy w Kościele ten szczególny fenomen zwany „życiem zakonnym” lub „życiem konsekrowanym”. Ten styl życia, podobnie zresztą jak każdego innego chrześcijanina, winien wyrażać się w dwóch zasadniczych postawach: *stać się uczniem i naśladowcą Chrystusa*. „Od niektórych jednak – właśnie od osób konsekrowanych – oczekuje On, by poświęciły Mu się całkowicie, to znaczy wyrzekłszy się wszystkiego (por. Mt 19, 27), aby pozostawać z Nim w zażyłości, iść za Nim, dokądkolwiek pójdzie [...]. Rady ewangeliczne, poprzez które Chrystus wzywa niektórych, aby dzielili Jego doświadczenie, wymagają od tego, kto je przyjmuje, *zdecydowanej woli upodobnienia się do Niego*”³³. Zatem, w każdej formie życia konsekrowanego czymś nieodzownym jest naśladowanie Chrystusa, zmierzające do całkowitego i radykalnego, na ile to jest możliwe, odtworzenia takiego stylu egzystencji, którym On odznaczał się w swoim ziemskim życiu. A styl ten, w swoich zasadniczych liniach charakteryzował się dobrowolnym wyborem życia dziewiczego, ubogiego i całkowicie uległego wobec woli Ojca, we wspólnocie uczniów złączonych braterskimi więzami i oddanych służbie budowania Królestwa Bożego na ziemi³⁴. Dlate-

²⁹ Por. D.F. Fernandez Garcia, *Maria*, s. 941.

³⁰ Jan Paweł II, Adh. apost. *Redemptionis donum*, n. 17

³¹ Jan Paweł II, Adh. apost. *Vita consecrata*, n. 28.

³² Por. G. Russo, *Spiritualità della vita consacrata*. Commento spirituale all'esortazione apostolica post-sinodale, Leumann 1996, ss. 51–52.

³³ Jan Paweł II, Adh. apost. *Vita consecrata*, n. 18.

³⁴ Por. J. Aubry, *Teologia della vita consacrata*, w: *Vita consacrata un dono del Signore alla sua Chiesa* (praca zbiorowa), Leumann 1993, ss. 171–178.

go Sobór Watykański II mocno podkreśla: „Ponieważ ostateczną formą życia zakonnego jest naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii, przeto wszystkie instytucje powinny tę normę uważać za swoją najwyższą regułę” (PC 2).

Racja takiego ustawienia sprawy jest bardzo prosta. *Sequela Christi* – pójście za Chrystusem i naśladowanie Go – stanowi podstawowe powołanie Kościoła Oblubienicy Chrystusa, żyjącej tylko dla Niego (por. Ef 5, 23–32). Stanowi też zadanie dla każdego ochrzczonego, który nosi imię chrześcijanina, dlatego, że należy do Chrystusa i stara się iść za Nim, czyniąc z Ewangelii regułę swojego życia. Natomiast osoby konsekrowane, obdarzone specjalnym powołaniem, przyjmują postawę bardziej radykalną, pragnąc „z większą swobodą iść za Chrystusem i wierniej Go naśladować” (PC 1).

W ostatnim trzydziestoleciu, zarówno studia biblijne jak i refleksja teologiczna, podejmując zapomniany nieco wątek patrystyczny, dowartościowały obraz Maryi z Nazaretu jako „Uczennicy Chrystusa”. Właśnie w tym aspekcie jawi się Ona jako wzór i przykład gdy chodzi o naśladowanie Chrystusa, łącznie z tym, jakie ma miejsce w życiu konsekrowanym. Ona bowiem w swym ziemskim życiu zaprezentowała się jako doskonała figura ucznia Chrystusowego, zwierciadło wszystkich cnót, ucieleśnienie błogosławieństw ewangelicznych głoszonych przez Jej Syna. Dlatego też cały Kościół w swojej niezrównanej różnorodności życia i działania znajduje w Niej najbardziej autentyczną formę doskonałego naśladowania Chrystusa³⁵.

Jan Paweł II przypomina, że Maryja była „pierwszą uczennicą” Chrystusa³⁶. Trwała przy Nim w latach życia ukrytego w Nazarecie, była obecna u Jego boku w decydujących momentach Jego życia publicznego. Przyjmując nowość Ewangelii w bezpośrednim i jedynym w swoim rodzaju doświadczeniu, zrozumiała, że być uczennicą Chrystusa stanowi większą wartość w stosunku do godności macierzyństwa biologicznego (por. Mk 3, 31–35). Wypełniła istotny warunek do tego, by być uczniem Jezusa – poszła za Nim dźwigając krzyż (por. Łk 2, 50; J 2,4). Stąd znalazła się na Kalwarii, by jako Uczennica-Matka stanąć wraz z uczniem umiłowanym przy krzyżu Mistrza – Syna (por. J 19, 25–27)³⁷. „Dlatego jest mistrzynią bezwarunkowej wierności i niestrudzonej służby”, a życie konsekrowane widzi w niej wspaniałe wzór jedności z Synem i „ma świadomość, że przyłgnięcie do Chrystusa, do Jego życia w ubóstwie i dziewictwie oznacza także naśladowanie życia Maryi”³⁸.

Maryja uczy osoby konsekrowane, jak i gdzie iść za Jezusem, co znaczy „bezw warunkowe”, szczerze, otwarte i twórcze pójście za Nim nawet w te obszary, gdzie

³⁵ Paweł VI, *Discorso a chiusura del terzo periodo del Concilio Vaticano II* (21.XI.1964).

³⁶ Jan Paweł II, *Adh. Apost. Vita consecrata*, n. 18.

³⁷ Por. I.M. Calabuig, *Beata Vergine e la vita consacrata*, „Marianum” 57(1995), ss. 508–509.

³⁸ Jan Paweł II, *Adh. Apost. Vita consecrata*, n. 28.

Ikona i Matka życia konsekrowanego

nikt nie odważyłby postawić stopy. Można więc powiedzieć, że Ona jest uosobieniem pójścia za Chrystusem; wystarczy więc Ją naśladować, by osiągnąć Jej Syna³⁹.

W naszych czasach pouczenia Magisterium, refleksja teologiczna i teksty prawne różnych instytutów, przede wszystkim powstałych po soborze Trydenckim, podkreślają *wewnętrzny związek między konsekracją a misją*. Osoba konsekrowana otrzymuje konsekrację dla misji w Kościele, zgodnie z charyzmatem każdego instytutu. Zwraca się uwagę, że Chrystus jest pierwszym Konsekrowanym i pierwszym Posłanym na świat. Z całej swojej egzystencji uczynił zbawczą misję. Podobnie też całe życie osób konsekrowanych winno stać się misją, apostołstwem⁴⁰.

Życie konsekrowane nie istnieje samo w sobie, lecz realizuje się w różnych konkretnych formach, w rozlicznych instytutach wzbudzonych przez Ducha Świętego na przestrzeni historii, z których każdy otrzymał specjalną misję do spełnienia. Tak więc poszczególne zgromadzenia zakonne ukazują nie tylko styl życia Chrystusa przyjęty w ziemskim życiu (*forma vitae Christi*), lecz także jakiś konkretny aspekt Jego działalności (*actio Christi*). Wszystkie osoby konsekrowane znajdują się zatem w stanie misji zarówno na mocy konsekracji jak i charyzmatu swego instytutu. Są zatem zobowiązane do uczestnictwa w życiu Kościoła i włączenia się w jego inicjatywy i działalność, zgodnie z własnym charakterem (por. PC 2).

Także i w tym względzie życie konsekrowane znajduje inspirację w aktywnej postawie Maryi. Jej konsekracja była ukierunkowana w sposób istotny do misji, jaką miała do spełnienia. Wyznaczonym Jej przez Boga posłannictwem było wydanie na świat Mesjasza-Zbawiciela i w tym celu otrzymała specjalną konsekrację, by stać się Jego godną matką. W stosunku do Chrystusa wypełniła Ona to wszystko co czyni każda matka wobec własnego dziecka. Lecz, jak podkreśla Sobór Watykański II, Jej działania w tym względzie nie dotyczyły tylko sfery prywatnej. „Błogosławiona Dziewica, przeznaczona od wieków łącznie z wcieleniem Syna Bożego na Matkę Boga, stała się tu na ziemi, z postanowienia Opatrzności Bożej, Matką-żywicielką Boskiego Odkupiciela, w sposób szczególny przed innymi szlachetną towarzyszką i pokorną służebnicą Pana. Poczynając, rodząc, karmiąc Chrystusa, ofiarując Go w świątyni Ojcu i współcierpiąc z Synem swoim umierającym na krzyżu, w szczególny zaiste sposób współpracowała z dziełem Zbawiciela przez wiarę, nadzieję i miłość żarliwą dla odnowienia nadprzyrodzonego życia dusz ludzkich” (LG 61).

Innym przejawem posługi Maryi było udanie się do krewnej Elżbiety, której komunikuje własne doświadczenie i wraz z nią wysławia Boga dokonującego „wielkich rzeczy” (Łk I, 39–56). Skuteczną była również Jej inicjatywa w *Kanie Galilejskiej* wynikająca z czujnej troskliwości, która w konsekwencji przyczyniła się do objawienia chwały Jezusa i wzrostu wiary w Jego uczniach (J 2, 3–11).

³⁹ Por. G. Russo, *Spiritualità della vita consacrata*, s. 52.

⁴⁰ Por. J.C.R. Garcia Paredes, *Missione*, w: *Dizionario della Vita Consacrata*, ss. 1038–1063.

Najśw. Maryja Panna dzięki swemu całkowitemu oddaniu się tajemnicy i posłannictwu Syna, jaśnieje dla osób konsekrowanych jako wzór posługi apostołskiej i eklezyjalnej. „Ci spośród zakonników i zakonnice – zauważa Jan Paweł II – którzy są oddani *życiu apostołskiemu*, ewangelizacji czy dziełom miłości i miłosierdzia, mają w Maryi wzór miłości do Boga i do ludzi. Naśladowując go ze wspaniałomyślną wiernością, będą mogli odpowiedzieć na potrzeby ludzkości, która cierpi wskutek braku pewności, prawdy, poczucia Boga, albo też jest nękana niesprawiedliwościami, dyskryminacjami, uciskami, wojnami, głodem. Z Maryją będą dzielić losy swych braci i pomagać Kościołowi, świadcząc usługi dla zbawienia człowieka, którego spotka on dziś na swej drodze”⁴¹. A w swej posynodalnej adhortacji papież przedstawia Matkę Chrystusa jako „mistrzynię bezwarunkowej wierności i niestrudzonej służby”⁴². Uczy Ona osoby konsekrowane nie tylko jak służyć społeczeństwu i historii, lecz również na czym polega ta służba. Jest Ona bowiem jako osoba „Służebnicą Pańską”, dlatego też najlepiej może powiedzieć, co znaczy służyć. A dla Niej służba polegała na ofiarowaniu siebie samej. Podobnie też i u konsekrowanych największą posługę, jaką mogą uczynić dla swoich bliźnich jest wspaniałomyślne ofiarowanie samych siebie⁴³.

Mówiąc o Maryi jako wzorze życia konsekrowanego, należy zwrócić uwagę, że byłoby zubożeniem tej rzeczywistości, gdybyśmy ją zredukowali tylko do wpływu zewnętrznego. To znaczy, gdybyśmy się ograniczyli tylko do kontemplacji piękna Jej cnót, wzbudzających podziw i pragnienie ich naśladowania. Oczywiście, kontemplacja i refleksja nad tymi cnotami może posłużyć jako pewnego rodzaju bodziec do naśladowania, co stanowi już bezsprzecznie element pozytywny. To jednak nie wystarczy. Wzór Maryi winien stwarzać w nas postawy i dyspozycje sprzyjające działaniu Bożemu, którymi Ona się odznaczała. Tu chodzi o coś bardziej wewnętrzne i głębsze od zwykłego podziwiania Jej cnót. Trzeba mieć na uwadze pewien czynnik wewnętrzny, a mianowicie, uświęcający wpływ, jakiego Maryja dokonuje w naszych sercach, kształtując i formując w nas obraz Chrystusa, którego Ona jest doskonałym odbiciem. Właśnie przez ten swój wpływ uświęcający wzbudza Ona w nas te cnoty, które w Niej podziwiamy⁴⁴.

Należy zauważyć, że naśladowanie nie uwzględniające żywego i aktywnego działania Maryi we wspólnocie świętych, pozostawałoby poza autentycznym kultem Kościoła i sprowadzałoby chrześcijanina do rzędu tych, którzy poszukują swych wzorów życiowych wśród zmarłych. Matka Chrystusa, jak to dobrze wyczu-

⁴¹ Jan Paweł II, List apostolski *Ad omnes personas consecratas*, w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła*, s. 288.

⁴² Jan Paweł II, *Adh. apost. Vita consecrata*, n. 28.

⁴³ Por. G. Russo, *Spiritualità della vita consacrata*, s. 52.

⁴⁴ Por. D.F. Fernandez Garcia, *Maria*, s. 939.

Ikona i Matka życia konsekrowanego

wa ludowa pobożność i tradycja wschodnia, nie jest postacią należącą do przeszłości, lecz osobą żywą i ustawicznie działającą w Kościele. By pozostać w łączności z Nią, nie wystarczy wspomnianie historycznych faktów z Jej życia, prezentowane przez Ewangelie.

Należy nadto przyjąć postawę modlitwy, dialogu i mieć zawsze na uwadze rzeczywistość Jej macierzyńskiego wstawiennictwa, które zmierza do ukształtowania w nas Jej postaw życiowych i realizowania w życiu Jej *fiat* wobec woli Bożej⁴⁵. Skoro bowiem Maryja jest osobą żywą, rzeczywiście obecną w Kościele dzięki swemu zjednoczeniu z Chrystusem i Duchem Świętym, Jej uświęcające działanie dokonuje się w nas, czyniąc nas uczestnikami Jej czystości, poświęcenia, pokory, całkowitej gotowości i otwarcia się na działanie Boże⁴⁶.

Taka jest właśnie perspektywa, w której należy rozpatrywać Matkę Chrystusa jako wzór życia dla osób konsekrowanych – jako obecność i działanie uświęcające, które wywiera decydujący wpływ na ich duchowość. Jest Ona wzorcem, który kształtuje upodobnienie do Chrystusa i daje uczestnictwo w Jego Duchu⁴⁷.

3. Macierzyńsko-synowska relacja między Maryją a osobami konsekrowanymi

Maryja w stosunku do osób konsekrowanych, jak zresztą w ogóle do całego Kościoła, jest nie tylko mistrzynią i wzorem do naśladowania. Wchodzi jeszcze w grę inna, głębsza relacja, wynikająca z pełnionej przez Nią funkcji duchowego macierzyństwa w stosunku do całego Ludu Bożego, jak i jego poszczególnych członków. W duchowości wielu zgromadzeń zakonnych ta relacja bywa wyrażana przy pomocy różnych określeń, jak: patronka, królowa i matka. Lecz, w gruncie rzeczy, każda z tych nazw wyraża jakiś szczególny aspekt macierzyńskiej obecności Maryi w poszczególnych instytutach życia konsekrowanego⁴⁸.

Jak wynika z danych dostarczonych nam przez historię i z analizy konstytucji różnych instytutów życia konsekrowanego, Maryja często bywa nazywana przez zakonników i zakonnice „naszą matką”: matką danego instytutu jako takiego i jego poszczególnych członków. Lecz należy zauważyć, że to macierzyństwo duchowe w stosunku do nich, nie jest czymś odrębnym od tego macierzyństwa, jakie Matka Boża sprawuje wobec wszystkich innych wiernych. Rodzi się więc pytanie, dlaczego osoby konsekrowane określają swój stosunek do Niej w kategoriach macierzyńsko-synowskich? By na to odpowiedzieć, trzeba w pierw krótko wyjaśnić samą

⁴⁵ Por. S. De Fiores, *Maria presenza viva nel popolo di Dio*, Roma 1980, s. 258.

⁴⁶ Por. D.F. Fernandez Garcia, *Maria*, s. 939.

⁴⁷ Por. tamże.

⁴⁸ Por. Servi di Maria, *Servi del Magnificat*, n. 32, s. 63.

rzeczywistość duchowego macierzyństwa w stosunku do Kościoła i poszczególnych wiernych.

Maryja, w całej swej historii, jest jak najściślej związana z Chrystusem, jako Jego matka. Ale również między Nią a ludźmi zachodzi szczególnego rodzaju relacja o charakterze macierzyńskim. Jak uczy nas wiara, między Matką Chrystusa a odkupioną ludzkością istnieje tajemnicza więź, którą wyrażamy słowami „duchowa Matka ludzi”⁴⁹. Prawda ta stała się w tym stuleciu ważnym punktem nauczania papieży i refleksji teologicznej, jak również znalazła swój żywy oddźwięk w liturgii, pobożności i ascetyce.

Ta macierzyńska misja Maryi w stosunku do ludzi wynika z Jej ścisłego i wyjątkowego związku z Chrystusem jako Matki i Towarzyszki w dziele zbawienia, jak to syntetycznie wyraża konstytucja soborowa: „Błogosławiona Dziewica, przeznaczona od wieków łącznie z wcieleniem Słowa Bożego na Matkę Boga, stała się tu na ziemi, z postanowienia Opatrzności Bożej, Matką-żywicielką Boskiego Odkupiciela, w sposób szczególnie przed innymi szlachetną towarzyszką i pokorną służebnicą Pana. Poczynając, rodząc, karmiąc Chrystusa, ofiarując Go w świątyni Ojcu i współcierpiąc z Synem swoim umierającym na krzyżu, w szczególnie zaiste sposób współpracowała z dziełem Zbawiciela przez wiarę, nadzieję i miłość żarliwą dla odnowienia nadprzyrodzonego życia dusz ludzkich. Dlatego to stała się nam matką w porządku łaski” (LG 61). I nie przestanie nią być aż do ostatecznego dopełnienia się zbawienia wszystkich wybranych. „Albowiem wzięta do nieba, nie zaprzestała tego zbawczego zadania, lecz poprzez wielorakie swoje wstawiennictwo ustawicznie zjednuje nam dary zbawienia wiecznego. Dzięki swej macierzyńskiej miłości opiekuje się braćmi Syna swego, pielgrzymującymi jeszcze i narażonymi na trudy i niebezpieczeństwa, póki nie zostaną doprowadzeni do szczęśliwej ojczyzny” (LG 62).

Nauka soborowa znajduje swe pogłębienie w encyklice *Redemptoris Mater*, gdzie Jan Paweł II przedstawia duchowe macierzyństwo Maryi jako *macierzyńskie pośrednictwo*⁵⁰.

Jak wyżej wspomniano, wszystkie instytucje życia konsekrowanego wyrażają to przekonanie, że Maryja jest matką, zarówno całej ich wspólnoty, jak i jej poszczególnych członków. Fakt ten bardzo wyraźnie, w różnych swych dokumentach, podkreśla Jan Paweł II, dając równocześnie jego teologiczne uzasadnienie.

„Nowe macierzyństwo, które Maryja otrzymała na Kalwarii, – mówi papież w jednej ze swych środowych katechez – jest darem wzbogacającym wszystkich chrześcijan, ma jednak szczególną wartość dla osób konsekrowanych. Jan, umiłowany uczeń, ofiarował Chrystusowi całe swe serce i wszystkie swe siły. Słyszac

⁴⁹ Por. F. Ossanna, *Madre nostra*, w: *Nuovo Dizionario di Mariologia*, s. 831.

⁵⁰ Por. *Redemptoris Mater*, nn. 20–23; 38–47.

Ikona i Matka życia konsekrowanego

słowa: *Niewiasto, oto syn Twój* (J 19, 26), Maryja przyjęła Jana jako swego syna. Zrozumiała również, że to nowe macierzyństwo obejmowało wszystkich uczniów Chrystusa. Dzieląc te same ideały z Janem i z wszystkimi osobami konsekrowanymi, może ona rozwijać swe macierzyństwo w całej pełni. Maryja postępuje jak matka bardzo pragnąca wspomagać tych, którzy ofiarowali Chrystusowi całą swoją miłość. Troszczy się o ich duchowe potrzeby. Wspomaga również wspólnoty, co często potwierdzają dzieje instytutów zakonnych. Ta, która była obecna w pierwszej wspólnocie (por. Dz 1, 14), pozostaje z radością pośród wszystkich wspólnot zgromadzonych w imię Jej Syna. W szczególności czuwa nad zachowaniem i wzrostem ich miłości⁵¹.

W adhortacji *Vita consecrata* Jan Paweł II pogłębia teologicznie powyższy temat. Dokonując pewnego rodzaju porównania między macierzyństwem Maryi w stosunku do wszystkich uczniów a Chrystusa, a tym, które odnosi się do osób konsekrowanych, stwierdza wyraźnie, że dla tych ostatnich jest Ona w „*bardzo szczególny sposób Matką*” i uzasadnia to w następujący sposób: „Jeżeli bowiem nowe macierzyństwo powierzone Maryi na Kalwarii jest darem dla wszystkich chrześcijan, to ma ono szczególną wartość dla tego, kto całkowicie oddał swe życie Chrystusowi. «Oto Matka Twoja» (J 19, 27): słowa Jezusa skierowane do ucznia, «którego miłował» (J 19, 26), zyskują wyjątkową głębię w życiu osoby konsekrowanej. Została Ona powołana wraz z Janem, aby wziąć do siebie Maryję (por. J 19, 27), kochać Ją i radykalnie naśladować, zgodnie z naturą swego powołania, a w zamian doznawać od Niej szczególnie macierzyńskiej dobroci. Maryja udziela jej tej miłości, dzięki której może ona codziennie ofiarować życie dla Chrystusa, współpracując z Nim dla zbawienia świata” (n. 28).

Wyrażenia użyte w powyższym dokumencie, które charakteryzują macierzyństwo Maryi w stosunku do osób konsekrowanych, nie pozostawiają najmniejszych wątpliwości co do myśli papieża w tym względzie. I jak słusznie zauważa I.M. Calabuig, z pewnością zwrócą one uwagę teologów. Mamy tu bowiem do czynienia z oryginalną refleksją, którą można ująć w tych słowach: duchowe macierzyństwo Maryi w stosunku do wiernych przejawia się w sposób tym intensywniejszy, im bardziej radykalny staje się ich wybór w pójściu za Chrystusem i naśladowaniem Go. Oczywiście, nie można tu mówić o macierzyństwie różnym pod względem ontologicznym, lecz tylko operatywnym: osoba konsekrowana bierze do siebie Matkę Chrystusa, kocha Ją i radykalnie naśladowuje zgodnie z naturą swego powołania, a w konsekwencji doświadcza z Jej strony szczególnej macierzyńskiej dobroci⁵².

⁵¹ Jan Paweł II, *Święta Dziewica Maryja a życie konsekrowane*, ss. 105–106.

⁵² I.M. Calabuig, *Beata Vergine e la vita consacrata*, s. 510; por. J. Castellano Cervera, *La mediazione materna di Maria e il suo influsso sulla vita consacrata*, w: *I religiosi sulle orme di Maria*, Città del Vaticano 1987, ss. 65–66.

Ten szczególny macierzyński stosunek Maryi do osób konsekrowanych, domaga się z ich strony żywej odpowiedzi. „Słowa, które Jezus skierował do umiłowanego ucznia: *Oto Matka twoja* (J 19, 27), nabierają szczególnej głębi w życiu osób konsekrowanych. Wzywają je, by uważały Maryję za swą Matkę i by Ją kochały tak, jak kochał Ją Chrystus. W sposób szczególny wzywają one osoby konsekrowane, by przyjęły Maryję do swego domu, jak Jan, który *wziął Ją do siebie* (J 19, 27). Osoby konsekrowane powinny przede wszystkim zapewnić Jej odpowiednie miejsce w swoim sercu i w swoim życiu. Powinny starać się o pogłębienie swoich więzi z Maryją, wzorem i Matką Kościoła, wzorem i Matką wspólnoty, wzorem i Matką każdego z tych, których Chrystus wzywa, by poszli za Nim”⁵³. Można więc powiedzieć, że życie konsekrowane stanie się tym bardziej autentyczne, im głębiej będzie przeniknięte duchowością maryjną, wyrażającą się w naśladowaniu Matki Chrystusa i gorącym ku Niej nabożeństwem.

Summary

Maurzyc Wszolek OFMConv – Rome

Icon and Mother of consecrated Life

Since the beginnings of finding different forms of consecrated life in the church, the realization that there is a special bond between this type of life and the person of Mary was getting stronger. After the Second Vatican Council, this fact becomes the subject of particular interest, proof of which are many theological publications and statements of the Magisterium of the Church. One could say without exaggeration that all institutions of consecrated life, regardless of its name, are growing under the sign of Mary, honoring Her as their Mother and Queen. This can be explained by the deep harmony between evangelical character of consecrated life and some basic characteristics of the life of the Mother of Christ as supported by the Gospel.

In Mary, as the first and best student of Christ, the charisms of consecrated life are reflected almost as in a mirror. She presents the best example of acceptance of the grace of a vocation and cooperation with that, consecration, following Christ and sacrificing for the cause of God's kingdom. She is also for all consecrated, the Mother with an honorable title. In supporting this statement, John Paul II elaborates in very interesting and original reflections. This motherly presence of Mary in the lives of consecrated people should be met with deep love and piety.

⁵³ Jan Paweł II, *Błogosławiona Dziewica Maryja a życie konsekrowane*, s. 105.